

NOVICE

kmetijskih, obertnijskih in narodskih reči.

Odgovorni vrednik **Dr. Janez Bleiweis.**

Tečaj X.

V sredo 31. marca (ranoživna) 1852.

List 26.

Narodska pesmica iz Poljan od Kupe.

Zapisal kakor čul Marko Kobé.

Volitva.

Spava Janko pod jablanko,
Mimo grejo tri devojke,
Med sabo se spominjajo:
Kaj bi ktera naj volela.
Govorila naj stareja:
Ja bi pasac naj voléla;
Govorila za nju srednja:
Ja bi prstan naj voléla;
Govorila je naj mlaja:
Ja bi Janka naj voléla.
Ti boš pasac razderala,
Ti pa prstan pogubila;
Ja bum Janka obljubila.
Janko razmè pogovore;
Hitro skoči, konja spusti:
„Htera vlovi vranca konja,
Ta bu moja draga ljuba“.
Klicala ga naj starja:
„Na ti, konjič, zobi zobat!“
Ona bliže — vranac dalje.
Za nju srednja ga je zvala:
„Na ti, konjič, zobi zobat!“
Ona bliže — vranac dalje.
Klicala ga je naj mlaja:
„Na ti konjič dve jabuke!“
Ona dalje — vranac bliže.
Vlovila je vranca konja,
Obljubila svojga Janka.

Voléti ali nar raji imeti; — pasac, pas.

Kmetijske skušnje.

(Spet en pomoček za krompir) se naznani v Dunajskim časniku „Volksbote“. Za njivo take velikosti, da se 2 mernika reží na njo posejeta, se vzame 2 mernika peska in 3 funte železniga vitriola (Eisenvitriol), ki se v štacuni kupi in se v drobno štupo stolče, potem s peskam dobro pomeša. Po tem se ta mešanca poseje po njivi tako, kakor da bi se žito sejalo. Na to se prec podorje in krompir sadi. Zna se pa tudi imenovana mešanca na že vsajeni krompir poštopati, tode takrat se 1 funt vitriola več potrebuje, zato ker ga več na verhu ostane. 1 funt železniga vitriola veljá pri nas 4 ali 5 krajc. — Pomoček je dober kup; poskusimo ga, škodovati tudi ne more; marveč je vsaka sol dober gnoj, če ne eni pa drugi setvi. Naznanovavec tega pomočka pravi,

da krompir potem lepo rase in se ga gnjilina ne prime (?). J. P.

(Da stare drevesa spet rodé). Stare drevesa se zamorejo pomladiti, ako se zemlja krog korenin drevesa krog in krog dobro s soljo posuje.

(Vsako živinče, ko stori) ima veliko žejo, in ako se mu merzle vode da, večkrat zbolí. Zato živinorejniki bolj pametno delajo, da kravi, kobil, ovci itd., koj ko stori, dajo mlačne vode, v katero denejo nekoliko preš ali mekin, da pije, kolikor se ji ljubi; ponudi se ji piti kake dvakrat. To tolaži žejo, tudi živino okrepča, in tudi za mleko je dobro.

(Ako se stebila zrelega boba, graha ali drugega sočivja na jesen 4 palce od tal odrežejo) potem z gnojem pokrijejo in spomladi odgernejo, veliko lepše začnejo poganjati in dvakrat več rodé, kakor ko bi se bob, grah itd. sejal.

(Kako deteljo sušiti). Ko se detelja pokosi, naj se kmalo v sklade tako zloži, da na vsak sklad detelje sklad slame pride. Tako se detelja posuši, brez da bi se kaj pokvarila, slama pa dobí prijetin duh tako, da jo živina potem prav rada jé.

(Pšenico, ječmen in oves je bolje mesca rošnika ali maliga serpana sejati) — pravijo nekteri Francoski kmetovavci — kakor jeseni ali spomladi. Taka vsev se zamore večkrat do jeseni pokositi, ki je dobra za mervo; drugo leto pa iz tega zraste lepo žito, ki obilo žetev da.

Glas o škodljivosti žganja.

Vsaka reč nezmerno vživana je škodljiva, — ni pa reči, ki bi bila bolj škodljiva kakor je žganje, ako ga človek pije vsak dan, ali le včasih pa takrat nezmerno, ali že o mladih letih. Žganje je močen vinsk cvet, ki čeravno z vodo zmešan tako prešine vse ude in vso kri človeka, kakor vsaka druga strupena reč, s katero ima nar večí enakost, ker tudi strup, ki življenje spodkopuje ali clo mahoma končá, zamore v rokah zvedeniga zdravnika in ob pravim času dobro zdravílo biti.

Ravno tako je z žganjem. Če zdelan postaran človek za zajterk ob hudim delu majhin kozarček žganja povžije, mu ono podrega oslABLJENE čutnice in jih poživí, da se zdelani starček bolj močniga čuti, — kakor hitro pa žganje večkrat na dan pije ali če ga na enkrat čez mero vséka, je pa prec ob moč, žganje mu čutnice tako zdrazí, da poslednjič še ob to malo moč pride in se celò tresti začné.

Ako se pa clo že mlaji človek žganja loti, mu je vsaka kaplja strup, ki iz začetka bolj na skrivnim in po tatinsko svojo strupeno moč v truplu širi, dokler se očitne znamnja ne pokažejo.

Tudi vsaka druga pijača, ki ima lastnost v sebi človeka vpijaniti, pripelje sčasoma ali pa tudi mahoma hude nasledke, — vunder tako kmalo, tako gotovo, tako hudo nobena druga kot žganje, zato, ker nobena druga nima toliko vinskiga cveta v sebi, kot žganje, ki je po večim delu čist cvet. Prijatelj čuj! kaj žganje dela, ako v kaki skledi z ognjem do njega prideš — vžge se ti in gori. Naj ti bo to očitni dokaz: kaj tudi v životu dela; če ne gori, pa saj tli, dokler se pijanec posuši.

Tudi žganje je božji dar, tudi žganje mora biti na svetu za mnoge fabrike in zdravila, — ali zoper žganje kot navadno vsakdanjo pijačo, kakor se žalibog! sedanji čas vedno bolj vživa, mora sleherni, ki svoj narod ljubi, svoj glas povzdigniti. Vem dobro, da je tak glas večidel le glas vpijočiga v pušavi, posebno ob letinah, ko se malo vina pridela in je zavoljo tega vino drago, žganje pa dober kup — vunder ne sme ljudomil človek jenjati svariti in svoj glas povzdigovati, ne da bi zmirjal pijance, katerim je vsaka beseda le bob v steno, ampak da odkriva škodljive lastnosti žganjice in podučiti tiste, ki se še podučiti dajo in celò ne véjo, da je žganjica strupenica.

Ne morem pa tega nauka svojim rojakam boljši na serce položiti, kakor so ga ljudomili knezoškof Lavantinski škof v svojim „duhovsko-pastirskim glasu, velike nesreče varovati ljube Slovence na Štajarskem“ izustili po svoji navadni prijetni besedi. Iz tega „glasa“ bom toliko povzel, kolikor v moj namen sega, razodeti vsim svojim dragim rojakam škodljivost žganja. Komur je za srečo svojih rojakov mar, naj posluša in pripoveduje krog in krog, kar je slišal:

1. Žganje oboža ljudi, — cele rodbine, starše in otroke nesrečne stori; žganje bo grob domačije, ktere se prime. Le pogledite pijanca, kako se njemu, njegovi ženi in otrokam godi, ki žganje pijejo! Pijanc vès bled, alj pa ko kuhan rak, raztergan okolj hodi in zadnji pertič prodá, de ga na žganju zapije; njegova žena nima kaj kuhati; njegovi otroci nimajo jesti, ne kaj obleči. Naj več družin zavolj pijanosti nesrečnih po svetu za kruham gre, naj več kmetij po pijancih na boben pride. Skoz pijanost oboža pijanc, žena, otroci, in vsi, kateri mu kaj posodijo, zgubijo; pri pijancu tudi kerčmar zgubi, kateri mu preveč na vup daja. Srenja mora poslednjič pijanca rediti in njegovim nesrečnim otrokam za kruh skrbeti.

Pijanc noče delati, in v kratkem tudi ne more, zakaj žganje mu ude oslabi in trupla moč sneda, kakor kukic alj knaver (červ) čerstvo drevó. Rokodel, žganopivec, se tako zlo trese, de ni delati v stanu, dokler ne pije. Po piji en časek še komara, pa kmalo zopet oslabi. Gospodinja žganja vajena se tako zdela, de za drugo ni, kakor de pije. Dopolnijo se žganopivcam besede svetiga Duha, ki pravi: „Kdo kliče jomene? Kdo ječi in izdihuje? Kdo se prepira? Kdo ima zatekle oči? Tisti, ki cele noči kozarc za kozarcom poluskajo. Taka pijača zlo milo teče po gerlu, poslednjič pa pikne ko gad, in rani ko strupna kača“.

Ne recite: Žganje nam daja novo moč, in nas za delo oživi. Ta beseda je goljufna in gerdalaž. Žganopivcu se godi kakor bolniku v legru (vročinski bolezni). Tudi bolnik je v ognenci močen, in po dva možka mu večkrat nista kos. Pa hitro po taki nezdravi moči bolnik na smert oslabi, in po cele mesence dni veliko slaboto občuti, ako ne umerje. Pogoje ko se človek žganja napije, po-

prej oslabi. Lenoba, vboštvo in pa kup dolgov je žganopivcov navadno tovarštvo. Njih časna sreča gre rakovo pot; pa tudi večna sreča jim umira.

(Dalje sledi.)

Pravoznanske pisma.

5. pismo.

Da se zatožencu zagovornik pripusti, je le pravična reč, ker obdolžen biti in pa kriv biti ni vselej eno.

Zagovornik je pa zatožencu toliko potrebniji, ker temu navadno pravoznanske ravnila niso znane, ker je v zapertji od vsega sveta ločen, se tedaj nikjer posvetovati ne more, in marsikteri tudi v taci okoljšinah vès preplašen potrebno zavednost zgubi. Zagovornik je tedaj tacemu zvest svetovavec, je pa tudi služabnik postave, — in iz te dvojne razmere izvirajo pravice in dolžnosti zagovornika.

Zagovornika častitljiva naloga je zatoženca, ki morebiti le zavolj nesrečnih zoper njega govorečih okoljšin za krivega veljá, brez da bi bil zares kriv, krivde in kazni oprostiti, — pri tacem pa, ki je bil kriv spoznan, si on prizadeva, da se mu huji kazin ne odmeri, kakor jo je po postavi zaslužil. Zagovornika opravilo je tedaj vse zvesto preiskati in zvediti, kar v brambo zatoženca govori, naj že bo to v obdolženem djanju, v osebi zatoženca, ali v pravdi sami, — in po vsih teh potih zvedene zljajšave sodnikom odkritoserčno razodeti, — ob kratkem rečeno: njegovo sveto opravilo je soglasno z državnim pravdnikom in preiskavnim sodnikom resnico odkriti in pravici zadostiti. Zato mu je pripušeno zatožbine pisma in vse sodniške akte pregledati, se z zatožencem pogovoriti in scer tudi zunej sodnije vse zvediti, kar mu služi v razjasnjenje dotične kazenske pravde.

Če pa hvalim to lepo nalogo zagovornikov, po kateri se za sveto pravico vsacega, naj bo kdor koli, poganjati imajo, — pa ne da bi hvalil taci zagovornikov, ki si prizadevajo z blišobnimi govoricami sodnikom glavo zmešati in serce omamiti, ali z zvijačami sveto resnico in pravo prevreči, — ne hvalim taci, ki zoper svojo vést vsako hudodelstvo zagovarjajo in si hudiču samemu prizadevajo podobo angelja dati — ali clo taci, ki se zoper svojo vést ne sramujejo zatoženču prigovarjati, da naj terdovratno tají in skuje mnoge laži, oprostiti se krivde in kazni. Če bi utegnil kak zagovornik s tacem brezvestnim ravnanjem si hvale in slave iskati, ne zasluži več častitljivega imena zagovornika, šlo bi mu ime tovarša hudodelnika.

Po zagovarjanju si krivičnemu odmerjena kazin še le pridobi vesoljno zaupanje, saj je sedaj vsakdo prepričan, da je pravična, ker je tudi nar krepkejši zagovarjanje odverniti ni bilo v stanu.

Temu le še to pristavim, da je naloga zagovornika vedno le ena in ravno taista, — da se pa vunder zagovornik drugači mora obnašati pred porotniki, drugači pa pred zborom, zvedenih sodnikov, vsak lahko razume.

Iz tega, kar sim dosihmal povedal, je očividna visoka pomemba zatožbine ravnave, ki se v pravdi težkih hudodelstev še na višji imenitnost povzdigne.

Pri nas veljá po sedanjim redu kazenske pravde zatožbina ravnava ne le pri težkih hudodelstvih, temuč tudi pri pristopkih in pregreških. Po cesarskim patentu od 31. grudna l. l. ima zatožbina ravnava po pričakovanem redu kazenske pravde le pri težkih hudodelstvih, pri hudodelstvih in pri tistih pregreških veljati, ki so izročeni okrajnim kolegialnim sodnijam; pri manjših ka-

Ker se pa z vremenam ne moremo vojskovati, da bi ga odgnali, kaj nam je tedaj storiti, dokler nismo gotovi, da je kužno vreme minulo?

Pameten kmetovavec bo troje storil, on bo namreč:

- 1) se ravnal po nasvetovanih deseterih ravnilih,
- 2) bo manj krompirja sadil, ko druge leta,
- 3) namesto njega pa bo več turšice in bôba sadil, ki sta nar boljši namestnika poterjena.

Turšica je med vsimi sadovi nar imenitniši; turšica je prav blagoslov božji za človeka, ali človek noče tega blagodara po vrednosti čisljati, ker je s slepoto vdarjen.

Turšica dozori in rodi povsod pri nas; laže se, kolikor je dolg in širok, kdor taji, da to ni res!

Da pa dobro rodi in dozori, se ne smejo le za poskušnjo kake zerna saditi, ker turšica kakor mesecesen se mora v večih rajdah saditi, da je je več skupej; tudi ni prav, ako se v bolj merzlih krajih turšica pôznih sort sadi. Če se pa turšice cele njive sadé; če se izbere taka sorta, kio 3 do 5 mescih dozori in je že bolj ojstriga vremena vajena (kakor je Koroška, Ribniška itd.); če se sadi v bolj sončnih krajih in bolj v zavetji; če se ji gnoji z bolj presnim (frišnim) zlasti s konjskim gnojem, ki zemljo bolj ogreje — se bo turšica tudi v bolj merzlih krajih kmetovavcu v hvalo obnašala.

Ako med turšico še zgodniga fižola sadiš, boš pridelal na enim oralu trikrat več živeža, kakor ti ga krompir v nar boljši letini da.

Tam pa, kjer turšica ne dozori, je bôb nar boljši namestnik krompirja.

Bôb rodi bogato tudi v severnih krajih, in bolj ko se mu gnoji, več se ga pridela. Bôb je tečna jed, zdrava jed, dobra jed; samo v vodi kuhati ga je treba in osoliti, kakor krompir.

Pridelovali so ga pri nas nekaj veliko, in so bili z njim zadovoljni, dokler ga ni krompir spodrinul, kakor ga še dandanašnji v grofii Kent na Angleškem pridelujejo in se dobro počutijo pri njem. Kaj nam je začarano (zacoprano), da rogovilimo le po tujih, neznanih, malovrednih sadežih, to pa, kar je pred nami, kar smo že za dobro poskusili, za to nam pa ni mar?!

Bôb med krompir sajen se prav dobro obnaša, in če se krompir spridi po gnjilini, nadomestuje bôb zgubo njegovo. Zato so hvale vredni tisti kmetovavci, ki med vsaka dva krompirja en bôb sadijo, in si na to vižo gotov pridelk zavarujejo.

Ozime slabo obetajo po mnogih krajih; čas se bliža za poljske dela; zato bodimo skerbni sedaj, da se ne bomo kèsali pozneje; ravnajmo se po gotovih skušnjah, ne po svojeglavni termi, da se rešimo prihodnjih nadlog!

Kako v taci krajih, kjer vode manjka, dobre in stanovilne kapnice napraviti.

(Dalje.)

Permerjeni stroški za zidanje kapnice pri namešani zemlji, to je, s skalo namešani šuti, na globočino do 16 čevljev in na 6 čevljev širokost znesó skupej 147 fl. 8 krajc. (za delo z zemljo 6 kubiknih sežnjev, 1 sežinj po 5 fl. 30 kr. = 33 fl.; za kamnarsko delo 30 kubiknih čevljev kamna, 1

čevlj po 21 kr. = 12 fl.; zidniga cegla po modlu 2350 ceglov, jezero 3 pavce debeliga po 15 fl. = 35 fl. 15 kr.; za cegel za tlak 2 pavca debel na vse strani 1 čevlj velik, 60 ceglov, sto ceglov po 3 fl. = 1 fl. 48 kr.; navadniga zidniga cegla za tlak, 3 pavce debeliga, 240 ceglov, jezero po 13 fl. = 3 fl. 7 kr.; živiga apna $9\frac{2}{5}$ centov, 1 cent 30 kr. = 4 fl. 50 kr.; ceglove moke $9\frac{2}{5}$ centov, 1 cent 30 kr. = 4 fl. 50 kr.; pocuolne zemlje $10\frac{3}{10}$ centov, 1 cent 1 fl. = 10 fl. 18 kr.; 15 voz ilovce, voz po 1 fl. = 15 fl.; za zidarsko delo za $1\frac{11}{16}$ kubiknih sežnjev, 1 sežinj 8 fl. = 13 fl. 30 kr.; za delavsko delo, mavto delati, nositi, in ilo tlačiti 13 fl. 30 kr.). Ako je treba širji kapnice, so po ravni ti primeri stroški prerajtani za 9 čevljev široko kapnico na 237 fl. 2 kr., — pri 12 čevljev široki pa na 337 fl. 27 krajc.

Tista kapnica, ki je 16 čevljev globoka in 6 čevljev široka, derži vode 213 veder, če je do žrela kanala polna; — če, postavim, 20 dni dež ne gré, ta kapnica je bila pa ob zadnjim dežju polna, je za vsaki dan 10 veder in pol vode v nji ali 28 srednih škafov.

Kapnica 16 čevljev globoka in 9 čevljev široka, derži 461 veder, če je do žrela kanala polna; to da za 20 dni za vsaki dan 23 veder ali pa 61 srednjih škafov.

Je pa kapnica pri globočini do 16 čevljev clò 12 čevljev široka, derži 820 veder, če je do žrela kanala polna; to da za 20 dni za vsaki 41 veder ali pa 109 srednjih škafov vode.

Kar kupove za blago in delo vtiče, opominim, da so tako prerajtani, ko bi se kapnica v Ljubljani delala.

Kdor hoče kapnice delati, ne smé misliti, da bo pri vsacim dežju polna, torej je bolje, da jo večí, ko manji narediš. Tudi kaže gorej storjena rajtinga, da kapnica z 12 čevlji svitlobe po čez le malo čez polovino več stroškov znese, ko una s 6 čevlji svitlobe, pa vunder 4krat toliko vode derži. Iz tega se vidi, da je bolji širji pa bolj plitvo kapnico delati. Kdor bi hotel s 6 čevlji svitlobe kapnico zidati, da bi toliko vode deržala, ko una z 12 čevlji, bi mogla 8 sežnjev in 2 čevlja globoka biti.

(Konec sledí).

Glas o škodljivosti žganja.

(Dalje.)

2. Žganje dela nepokoj, boj in morije; kamor žganje pride, od ondod ljub mir beží. Hodiš po svetu in čuješ v kerčmi neznano trušati, kleti in rotiti se, prašaj, kaj imajo? Zvedel boš, de žganje pijejo. „Vino“, pravi sv. pismo, „serce človeku oveseli;“ žganje pa človeka le zdívjá. Hitro se žganopivci sprò in stepejo, čáše (kozarce) truplejo, mize terejo, noge iz stolov piplejo in se kolejo, ter kervave glave domu nesó. Nesrečno žganje! ono je oče naj strašnejih hudobij in naj grozovitnejših moríj.

Žgano vino je srečnih zakonov smert. Ktera zakonska žena več solz prelije, ko ona, ki moža pjanca ima? Preštej nesrečne zakone, in boš najdel, de več od pol nesrečnih zakonov pijanšina stori. Deca jokajo, mati zdihuje, oče pa v lituži pije. Ni druge pomoči za tako družino ko pijanca smert, ki je celi hiši živa nesreča.

3. Žganje človeku pamet jemle, omami um, in glavo toliko oslabí, de pijanc sam ne vé, kaj dela. Na dražbah (licitiringah) po nekih krajih

kupce z žganjem napojijo, de se prav poganjajo, ter sami ne vedó, koliko obljubijo, in pa za kaj. Žganopivci včinijo v svoji pijanosti toliko bedarij in hudobij, de je groza. Kakor se dim iz kamena alj kurišča vzdiguje, in oči nakadí, tako vstaja iz želodca žganja čad (sopuh) človeku v glavo, možgane vname (vžgè), ter gotovo, čeravno po malem, človeka ob pamet spravi. Naj tenši živice, koje duša za misliti in soditi trebuje kakor oči za gledati, nesrečno žganje oslabí in strati. Žganopivci prej alj slej, pa večí del ob pamet pridejo; kar jim danes povēš, jutri ne pomnijo; veliko jih clo grozovitno izdivjá. Zrajtano in dokazano je, de v zanemžnicah (v hišah za nôre) se nad pol takih znajde, ki so od žganja obnoreli. Žganopivcu vgasne vsako pošteno veselje; nekaka znotrajna žalost ga začne klati, kojoj si jiše z žganjem vdušiti. Neka neznana groza ga obhaja in mu pamet meša, dokler gostokrat sam sebi življenje grozovitno konča. Bolezin pijance naj rajši pojišče, in smert žganopivcov naj več pobere. Huda kolera je žganju dober kup naredila; zakaj med sto merličev je sedemdeset žganopivcov pokosila.

4. *Žganje ljudi, ki gu navadno pijejo, hitro postara in jih pomori.* Ali poznaš pijanca žganopivca prav zdravega? Dokler je trezen, je bolen; se napije, tako je pijanost njega bolest. De žganje človeka krepkiga stori, kakor pijanci in kerčmarji pravijo, ravno tako lažejo, kakor je kača v raju Evi lagala, ki je djala, de jima prepovedan sad škodval ne bo, marveč bota od njega kakor Bog. Žgano vino je „ognjena voda“, kakor ga Indianci zovejo. Žganje po vsih žilah šviga ko ogenj, in življenja moč požgè, vsuši in skerči človeku želodec, de ne more vživati, kar mu je potreba; kerv žganopivca je vžgana, oserčeje in drob sta prisadna. Trese se kakor šiba na vodi, in kedar zbolí, se ga nobeno zdravilo ne prime, in po njem je. Godí se žganopivcu kakor mlinu, katerimu mlinar preveč vode napustí. Naglo se obrača in ropota, kakor goreč kolovrat grè, alj ne bo dolgo ropotal. Hitro se tak mlin potere, in težko popravi. Močnejši vino ko piješ, in več ko se ga naliješ, huje svojo kerv razgreješ, de ti po žilah vreje kakor v loncu krop. Pošlataj žganopivca žilo, boš čutil, kako mu serce močno kluje, kakor bi hotlo persi raznesti. Tako se pijanc kakor po železnici smerti bliža. — Koliko jezerov ljudi bi še po svetu lahko živelo zdravih in veselih, naj bi nesrečniga žganja pili ne bili! Gotova resnica je, de kdor žganje pije, poprej vmerje, kakor mu je odločeno, sam sebi življenje krajša in zoper peto zapoved božjo greši, ki pravi: Ne vbijaj! — Lepo sv. Duh opomina: „Ne dražite smerti po grešnim življenju, in po svojih délih (pijanosti) ne skakajte v pogubljenje.“

(Dalje sledí.)

Pravoznanske pisma.

6. pismo.

Dalji nasledek zatožbine ravnave je ustmenost nasproti poprejšnjemu pismenemu ravnanju. Ustno ravnanje pa v tem obstojí, da sodniki, ki sodijo zatoženega, vse dogodbe in pričala, na ktere se sodba opira, naravnost zaslišijo iz ust državnega tožnika, zagovornika zatoženca, vsih prič, in če je včasih treba tudi umetnih mož. — Vse se tedaj, kar je sodbi v podlago, ravna v pričo sodnikov.

Ker se pa zatoženc sodi v poglavitni obravnavi, vsak lahko zapopade, da je ustno ravnanje le

pri ti na pravim mestu in potrebno, ne pa pri vvodni preiskavi.

Pri prejšnjim ravnanju pa, pri katerem se je vse po aktih ali spisih godilo, so sodniki dogodbe in pričala le iz aktih izpisov zvedili, ki jih je preiskavni sodnik ob kratkem napravil iz zapisnikov, v ktere je njegov aktuar zapisal, kar so priče in zatoženc govorili.

Koliko več pa je ustna ravnava memo pismeno vredna, se nar očitniši iz tega razvidi, ako se pomisli, kako težavno je vselej vse ravno tako v zapisnik zapisati, kakor je v kakem drugem jeziku govorjeno bilo, zlasti če preiskavni sodnik jezika zatoženca ali prič celo ne razume ali morebiti le slabo, in se tedaj na besede svojega pisavca zanašati mora. Znano je dalje tudi, da se marsikak govor na več strani razložiti da.

Vsa druga je pa pri ustni obravnavi, kjer sodniki zatoženca, vse priče in druge zvedene može sami slišijo in vidijo, kjer imajo vse osebe pred sabo in jim je cela dogodba do zadnje pičice odkrita, da spoznajo, kako se ena reč z drugo, druga s tretjo itd. veže, kar je sila važno za razsodek cele pravde in za odmero kazni. V ustni ravnavi so sodniki v stanu, če se jim kakošna reč dvomljiva zdí, zatoženca in priče natanjko izprašati, in ker se vse živo pred njenimi očmi godí, so vse bolj pazljivi na vse in bolj navdani od cele žive pravde, kakor, če jo scer izvestnik (referent) še tako dobro popiše. Tù si pred očmi sodnikov stojé zatoženc in priče nasprot, — moč žive besede, s ktero priča zatožencu v obraz reče, kar zoper njega vé, — neprenehane vprašanja, ktere zdaj predsednik, zdaj državni pravdnik, zdaj kak sodnik do zatoženca postavljajo, — vse to ga tako naredí, da sodniki lahko spoznajo krivdo ali nedolžnost njegovo. Tudi ima besedno zagovarjanje veliko večí moč, ko nar boljši spisan zagovor.

Še en dobiček ustnega ravnanja je tudi, da pravda hitro steče, in se tako mnogo stroškov ohrani.

Pri nas na Austrijskem veljá sedaj po postavi kazenske pravde ustna ravnava v vsih kazenskih zadevah; vposled omenjenega cesarskega patenta bo pa obveljala po prihodnjim redu kazenske pravde nek le pri poslednji obravnavi težkih hudodelstev in pregreškov, ki spadajo v razsodbo kolegialnih sodnij; žal bi nam bilo, ako bi se zgodilo, da bi se ustmenost tukaj le na neposrednje zaslišanje zatoženca omejila in bi se le zapisniki zaslišanih prič predbrali, in ako bi le zavolj odvernjenja nekterih stroškov popisani veliki dobički ustne obravnave v zgubo šli.

Slovanski popotnik.

Spisuje Fr. Cegnar.

* V Beligradu na liceumu ste dve novi stolici postavljene, namreč stolica serbske zgodovine in književnosti, in stolica francoske književnosti. Pervo učí gospod Vukomanović, drugo pa gospod M. Ban. Pri poslednjem uku se bo pa vedno tudi serbska književnost v ozirjemala.

* V Beligradu je serbsko svetovavstvo odstopilo prostrani terg, da se ondi zida narodsko gledišče; zraven tega je pa tudi 2000 cekinov za to naravno podelilo. Knez je podaril 100 sežnjev kamnja, ki se bo na njegove stroške na mesto pripeljalo; razun tega se tudi govori, da on hoče vse stroške na se vzeti, kolikor bi še manjkalo po dospelih drugih darovih.

* Te dni je prišla v Beligradu na svetlo knjiga pod naslovom: „Književne zabave za odrasle obojega spola“. Potem: „Razgovori serbsko-francoski; oboje od g. Simića. Nato „Belisaire“, od Marmontela, z opazkami za mladost in „Voj-

2 lota, in se za rabo hrani. Ne verjel bi, kdor ni poskusil, kakošni razločik je med tem in med navadno osoljenim putram! Le nar manj 3 ali 4 tedne ga moramo obležati pustiti, preden da se načne. Sirovo maslo, po taki viži osoljeno, se da 3 leta hraniti, in je po tem še tako dobro, kakor je o začetku bilo.

J. Š.

Živinozdravniške reči.

(Posebno dobro mazilo zoper garje pri živini je Fričer-jevo mazilo), od kteriga v časniku Dunajske kmetijske družbe sledeče beremo:

Učenik podkovstva na Dunajski živinozdravnišnici g. Jožef Fričer je ministerstvu notranjih oprav naznanil, da mu je skušnja pri garjevi živini poterdila kar posebno neko mazilo, ktero, je prosil, naj se tudi po družih poskusi, in po tem v občo rabo vpelje.

Ministerstvo je izročilo vodju Dunajske živinozdravnišnice naznanjeno mazilo za poskušnjo v ondašnji bolnišnici. Učeniki živinozdravništva so berž previdili, da to mazilo zamore dobro biti, ker razun konopneniga olja so vse druge reči Fričer-jeviga mazila že davnej znane in dobre spoznane.

Profesor Hayne ga je potem poskusil pri konjih in najdel, da je imenovano mazilo memo navadniga ojstriga mazila o tem bolji, da se koža po njem ne prisadí in se tedaj živina zavoljo tega hitreji ozdravi, — prav vselej pa tudi to mazilo ni pomagalo, in treba je bilo včasih po tem še tako imenovaniga ojstriga mazila vribati, ki obstoji iz terpentinoviga in lavoroviga olja in španjskih muh (na 1 lot vsaciga olja se primeša 1 kvintelje štupe španjskih muh); zgodilo se je pa vunder tudi, ko ojstra maz ni pomagala, je pomagalo po nje Fričer-jevo mazilo.

Prof. Pillwax ga je poskusil pri psih, in je najdel, da je prav dobro bilo, ako niso bile garje preveč zastarane in ukoreninjene.

Po vsih teh skušnjah so gospodje sklenili: da je Fričer-jevo mazilo zares dobro zoper garje vsaktere živine.

Predpis pohvaljeniga mazila je pa tale:

Za konja srednje velikosti:

Konopneniga olja (Hanföl) 1 funt in pol.

Mazila živiga srebra (Quecksilbersalbe) 8 lotov.

Žepljeniga cvetja (Schwefelblumen) 8 lotov.

Jelenoviga olja (Hirschhornöl) 4 lote.

Vse skupej se dobro zmeša v mazilo.

Če se te reči kupijo v kaki štacuni, ktera smé zdravilne reči prodajati, veljá to mazilo (na Dunaji) za eniga konja 50 krajc. Pri nas bo morabit ene krajcarje dražji.

Fričer pravi zastran mazanja tole:

Je mazilo dobro pomešano, se namaže ž njim koža cele živine na enkrat; tudi je treba na to paziti, da na kožo med grivo in repam mazilo pride, s ktero se morajo tudi žnablja, trepavnice, žilnjak (šrot), ritnik in sramnica namazati, ako so te mesta garjeve.

Je več živine garjeve, se zamore mazanje s kertačo opraviti; je pa le eno živinče garjevo, naj jo namaže človek z golo roko, tode umije naj se berž potem z žajfnico. O toplim in suhim vremenu naj se živina namaže zunaj hleva.

Je živina namazana, naj se pelje v gorak hlev, pa odeti se ne smé; za pičo se ji da navadna klaja, za pijačo pa prestana voda.

Dva dni ne smé živina iz hleva.

Tretji dan naj se rahlo dergne po celim životu s slamo, da se tudi tisto mazilo vriba, ktero je še na koncu dlake ostalo; tako se riba s slamo 3 dni zaporedama vsaki dan enkrat, dokler je dlaka očišena mazila.

Deseti dan potem, ko je živina namazana bila, naj se umije čisto vsa z neprehudim lugam in z mčilam (žajfo).

Ako se o tem času nič več garij ne vidi, je znamenje, da je živina ozdravljena, in je spet za rabo.

Kmečki konji se znajo o gorkim in suhim vremenu že v 3 dneh vpreči.

Bi se pa primerilo, da garje niso na enkrat s tem mazilam odpravljene (kar pa se po Fričer-jevih besedah nikdar ne primeri (?), in bi tedaj treba bilo živino vdrugeč namazati, se smé to še le po preteklih 14 dnéh po prvim mazanju zgoditi, ker pregostno mazanje zlasti pri mladih in medlih (kumernih) konjih hudo drisko napravi, po kteri večidel poginejo.

Scer pa se imajo pri ti nalezljivi bolezniki kakor pri vsih enacih vse tiste postavbe natanjko splovnovati, ki so o tem predpisane, posebno se mora zdrava živina od bolne ločiti, oprava, posoda, hlev itd. se morajo čisto osnažiti.

Glas o škodljivosti žganja.

(Dalje.)

5. Žganje človeški rod kvari, in ljudi na duši in truplu srote in sromake stori po tistih krajih, po kojih se ljudje v žganje zgubijo. Otroci nosijo pregreho svojih starišev, in so červivemu sadju podobni, bolehní na truplu, vbogi na duši. Skušnja uči, de je dete že materniga mleka pijano, kojemu žganopivka persi da. Otroci, ki žganje pijejo, ostanejo paglovci, kakor kužeki drobni, kojim se za to žganje daja. Otroci od žganja že v mladih letih bolehaajo, so terde glave, termaste volje, in se ne dajo učiti; nimajo veselja do molitve, ne do dela. Čujejo, kako oče hudo dela, kaj mati počne, kako se kolneta, se vsega tega naučé. Strah božji take otroke zapustí, nek hud duh jih obsede, izrastejo hudodelci brez vere in brez Boga.

6. Žganje človeku vést zaduši, in luč svete vere mu vgasne; žgano vino vsaki pregrehi vrata široko odpira. Kdor se v žganje poda, njega ne veseli moliti, ne poslušati božje besede. Kedar sosedje v cerkvo gredó, jo pijanec v lituš potegne. Ni kraja na svetu, kjer bi gerše zoper sv. vero in zoper služavnike božje kramljali kakor pri žganju. Angel dobre vésti pijance zapustí, žganje vsim hudim nagonam vrata odpre, de kakor iz pekla planejo, in dela dopernašajo, kojih nas sam večni Bog ovari! Zapelivci dekletam žganja in rozolje kupujejo, de svoje nesramne želje spolnijo. Za to svari sv. Pavl kristjane, rekoč: „Ne vpijanite se z vinam, v kojem je nečistost“. —

Šuntarji in goljufi postopače z žganjem napojijo, de jih po tem kakor divjo živino nad gospodske in nad druge ljudi ženó, koje hudobni prekučuni soražijo. Vbijavci in razbojniki se žganja nadržó, poprej ko gredó plenit (ropat), ljudi mučit in klat. Žganopivci prešestujejo, če ne v djanju, ker ni priložnosti, pa z nesramnim govorjenjem. Žganopivci kradejo, ako ne stranskim (ptujim) ljudem, pa sami sebi, svoji ženi in otrokam. Žganopivci lažejo, se rotijo, in se ne bojé po krivem priseči, če se jim le žganja plača. Ako kdo meni ne verjame, naj bere pisma kervavih sodb, in bo

najdel, de se naj več in naj strašnejših hudobij v pijanosti zgodi. Pijanc nedolžno ženo preteple, in je svojih otrok naj grozovitneji kervolog. „Kdor pa za svoje ljudi, posebno za domače skerbí nima, on je vero zatajil, in je hujši od nevernika“, uči sv. Pavl.

7. Žganje ljudi v šlezje hude navade zakuje, in jih po vglajeni cesti v pogubljenje peljá. Resničen je pregovor: Pijanc se preoberne, kedar se v jamo zverne, de ga pokoplejo. Naj več žganopivcov nagle smerti vmerje, alj pa za plotam v kaki luži brez svetih zakramentov konec vzame. Take pijance sveta cerkev po katolško pokopati prepové, in sv. Pavl pravi, de noben pijanc v nebeško kraljestvo ne pojde. In naj si ravno dober Bog mnogoterega pijanca na bolno postel položi, in mu dolgo bolezin pošle, pijanc se tudi na smertni posteli ne poboljša; on prižgan pekel v sebi ima, ki poprej ne vgasne, dokler večer ogenj na unem svetu njemu goreti ne začne. Ako usmiljeni Bog pijancu zopet zdravje da, pijanc pije, kakor poprej, in še huje; žganje ima za svojega Boga, kteremu premoženje, poštenje, zdravje, življenje in tudi dušo predá. Kako bi bil tak človek izveličan? (Konec sledí.)

Pravoznanske pisma.

7. pismo.

Javnost ali očitnost pravde v razločku skrivne obravnave ima to pomembo, da se poglavitna obravnava z naznanilom razsodbe ne godí pri zapertih durih sodnice, ampak da sleherni smé poslušat priti, ako ni predmet pravde tak, da sramožljivost in blagodevnost žali in tedaj pravda takrat ne mora očitna biti.

Pri skrivni obravnavi je sodnica vsacimu zaperta; od začetka do konca so le sodniki pričujoči.

Vsaki vladi gré želeti, da njeni državljani, ki imajo redovno po postavah živeti in jo spodobno spoštovati, naj že bojo na višji ali nižji stopnji omike, se zavejo tega, da so kazenske postave tako modro osnovane, da noben nedolžen kazni ne zapade, pa tudi noben kriv ji ne uide. Ta zavést povzdigne veličastvo postave in sodnije, in oživi zaupanje in pravočutje v sercu ljudstva, ker ne zvé le samo to, da je hudodelec obsojen, ampak mu tudi očitne postanejo vse dogodbe in dokazi, na ktere se opira razsodba. Po ti poti se širijo zauméní ali zapopadki: kaj je postava in kaj je pravo, tudi med neomikano ljudstvo, kterimu so ti zauméní sila potrebni; zakaj očitna obsodba je živa šola, ki ljudstvo uči: kaj je zapovedano, kaj je prepovedano, in kaj so gotovi nasledki prestopka postave. V očitnih obravnava se ljudstvu resni blagovedni nauki pridigovajo, da krivični kazni ne uide, da laž in prekanjenost nič ne premorete zoper moč resnice in zoper dušno orodje tistih, kterim je naloga dana, resnico odkriti, — da nar bolj skrite reči so dostikrat mutaste priče hudodelstva in tožnice krivičnega, in da resnici je vkljub vsim overam poslednjič vunder le zmaga gotova.

Nedolžnemu je javna pravda velika tolažba, ako stojí opravičen pred sodniki in pred svetom, kakor je nasproti krivičnemu, ki še ni ob vso sramožljivost prišel, kazni in svaritev, se drugikrat varovati pregrehe.

Tudi je javnost pravde sodnikom in državnim pravdnikom, kakor tudi zagovornikom nov nagib vestnega spolnovanja vsih svojih dolžnost, ker je gotovo vsak želje navdan, občno spoštovanje si vedno ohraniti.

Javnosti se vunder pri vsem tem marsikaj očituje, na priliko, da kazenska obravnava postane golo gledišče in zijališe radovednim postopačem, — da je učilnica slabe obnaše in spodbada k hudodelstvu, učilnica zvijač in laži itd.

Ako se pa ti ugovori na tanjko pretresejo, se vunder očitno pokaže, da je pri vsem tem veliko več blagovednega (moralnega) dobička, kot škode, ako se vse to dobro prevdari, kar smo gori v hvalo očitne obravnave rekli.

Res je scer, da se zlasti v večih mestih ne manjka tacihi ljudi, ki zgol zijale prodajajo pri očitnih obravnava in jih celò nektore ženske obiskujejo nar več iz tega namena, lišp svoje obleke na beli dan nosit, čeravno se od druge strani tudi pri ženstvu ne da tajiti, da marsiktera sperviga gola zijalka je slišaje tek pravde včasih tako presunjena njene visoke pomembe bila, da ne zapustí brez nauka sodnice.

Kdor pravi, da je očitna obravnava učilnica hudodelstev, ne pomisli, da tudi skrivne obravnave o tacihi hudodelstvih, za ktere je občinstvu zlo mar, ne zabranijo, da bi se domá in v kerčmah, pred cerkvijo in pri shodih ne pretresovole take dogodbe noter do zadnje niti, in da so taki pomenki še mnogokrat huji učilnice hudodelstev, kakor očitne obravnave, pri kterih se laži vedno zoperstavlja resnica, krivici pa pravica.

Kar razžaljenje sramožljivosti vtiče, se po postavi temu v okom pride, da take obravnave niso očitne, in sploh zveden predsednik vse tako vodi, da se zatare, kar je pohujšljivega.

Pravijo tudi, da je omejenje javnosti za pravo izobraženje zagovornikov koristno, ker se po tem zagovornik ne more zanašati na blišče govore in prazne ali zvijačne besede, s kterimi se pravočutje poslušavcev pokvari in ljudstvo pohujša. Ali gotovo je, da take prazne govorice bo zagovornik sam opustil, kadar bo zatoženca zagovarjal ne pred porotniki, ki v pravoznanskih rečeh niso zvedeni, ampak pred zboram zvedenih sodnikov, pred kterimi s takimi publicami nič ne opravi.

Po cesarskim patentu od 31. grudna 1851 je pri nas po overženih porotah javnost kazenske pravde le omejena na pričujočnost sodnikov, državnih pravdnikov, višjih vradnikov politiških in oblastnij za varnost, javnih učencov pravoslovskih vednost in tistih, ki so bili po prestopku postave razžaljeni ali poškodovani; razun teh se zamore po dovoljenji predsednika obravnave, ali če zatoženec zato prosi in predsednik dovoli, nekoliko odrašenih mož, kterim je po njih poklicu ali službi za kazensko ravnavo resnično mar, k takim obravnavam pripustiti, tode nikdar čez 20, na Dunaj ne čez 30. Tudi zatoženc ima pravico 5 zaupnih mož k obravnavi pozvati.

Novičar iz slovanskih krajev.

Iz Celja. J. Š. Naše prijazno mestice se je od nekaj let precej povikšalo in olepšalo. Več novih pohištev je bilo sozidanih, marsikaka nova lepa naprava vpeljana. Pa tudi potrebno ni bilo pozabljeno. Že davnej smo želeli kopališe dobiti, da bi se mogli u topli vodi kopati. Tej želji Celjanov je vstregel tukajšni umni in marljivi tesarski mojster, gosp. Šmidt. Sozidal je pripravno poslopje, prijetno od zunaj in pripravno od znotraj, ktero zapopade več stanic s kopelnicami, obilno previdenih z vsim, česar se pri kopanju potrebuje. Postrežba je dobra in pazljiva, cena niska, toraj gré upati, da se bojo tako koristne naprave Celjani pogostoma posluževali, ker kopanje je za zdravje človeka veliko večí pripomoček, kakor marsikdo misli, ki ne vé, da je koža življenja našiga jako imeniten hlapón.

Iz Vodiške fare na Gorenskem 2. aprila. Kaj bomo počeli, ker nam oginj ne prijenja, in nas že 3 leta vse skozi obiskuje? Preteklo nedeljo zvečer ob 9. uri je že spet v Bukovci ena hiša, včerej popoldne ob 3. pa, ko je ravno zlo jug pihal, v Polji 15 hiš

skimu mojstru g. Treo-tu poleg koliseuma, — k g. Nenig-u, olarju pred Dolensko mitnico, kjer se štirna z malnam vred z enim konjem goni in voda v prvo nadstropje nad olarijo vzdiguje, ali pa naj pride k meni, kjer je z dvema vlakama in brizglo.

Juri Pajk,
mestni tesarski mojster.

Glas o škodljivosti žganja.

(Dalje.)

Tako je žganje življenju strup, časne in večne sreče grob, in vsih hudobij je žganjica košata mati, naj hujša kuga za ljudi. Nesrečen kraj, kder je žganje doma, in vbogi ljudje, kateri se žganja privadijo! Drugi pijanci v navadi popoldne začnejo, žganopivci pa že v jutro zgodaj na teše pijejo; žganje iz njih hahlá, kakor iz kotla, de ni blizo njih obstati. Ljudje se od žganja poživinijo, in ni hujše vjime, ne več nesreče kakor je žganje, ako se ljudje v žganje podajo.

Ne motite se, preljubi, ako več pijancov poznate, kojim se ni zgodilo vsega tega kaj; njih ura še ni dotekla. Tudi veša se dolgo krog luči obeša in misli, de ji ogenj škodoval ne bo; alj ko bi trenil, jo plamno zgrabi in požge. Tako pijanca huda navada le po malem mika in vleče, ob svojim času ga pa mahoma zgrabi, in kakor goréc kolo-vrat z njim v pogubo leti; zvezan od hude navade si pomagati ne more, naj bi ravno rad.

Ne izgovarjajte se, de le po malem žganje pijete; zmerno piti vam škodovalo ne bo. Pri malem človek začne, pri velikim pa nehati ne more, dokler pijančvanju smert konec ne stori. Vsak pijanc je po malem začel. Če ti žganju, kakor vsaki hudi navadi, le mezinc podaš, te bo hitro huda navada za vso roko popadla, in te ne izpustila, dokler te ne pogubi. Samo las pregrehi pokažeš, in hitro bo iz lasa močna verv (štrik), na kateri te greh v pogubljenje popelja. Veliko bolj lahko je žganja clo ne okusiti, kakor odvaditi se ga, ako se ga navadiš.

Ne recite: *Kaj pa hočemo piti, kaj dajati delavcem, ker nam Bog lansko leto ni vina dal?* Bog vam bo dal eno leto tudi brez vina prebaviti, in vam bo drugo leto vaše vinske gore za toliko bolj blagoslovil, de vam bodo rodile. Veste de veliko milijonov ljudi po svetu brez vina živi zdravih, močnih in veselih; kaj bi pa vi eno leto brez vina ne preživeli! Kaj bi pa jedli, če bi vam Bog tudi ljubi kruh vzel? — Ako si žejin, se dobre vode napij, in te glava bolela ne bo. Dajte ljudem boljšega živeža, in delavce, ako je treba, raji boljše plačajte.

Ne vprašajte, rekoč: *Zakaj pa je žganje na svetu, če bi ga piti ne smeli?* Za zdravilo je žganje, ne za vsakdanjo pijačo. Zdravo je žganja ene kaple požreti, kedar se v kako nezdravo sapo podaš — za kaj posebno težavnega primeš, alj v nalezljivi bolezní betežnikom strežeš. Za žejo in za vsakdanjo pijo pa žganje ni; je strup! Naši rajni so dobro vinsko žganje v omarco varno zaklepali kakor smodnik, in le po kaplici so ga dali, kedar je bilo komu slabo. V sedanjih časih pa iz koruna (krumpirja), clo iz žita in iz družih stvari žganje delajo, iz ljubega kruha strup napravljajo, in ga ne po žlicah, ampak po kupicah, po maslicah in clo po poličih spijajo, tako de začne iz človeka goreti. Ali ni to groza pregrehe?

Ne govorite — pišejo škof na dalje — *„Tega škof ne zastopijo, in pišejo, kar ne vedó.“* Če si ravno še nisim žganopije sam poskusil, sim pa po svetu zadosti vidil in zvedel, kaj nesreče in žalosti žganje naredi. Pač bi nam bilo gorjé, če bi si sami vse poskusili, in se po nesreči drugih ne izmodrili! — Ako pa meni ne verjamete, prašajte zdravnike; vsi vam bodo poterdili, če le sami žganopivci niso, de je žganje človeku strupna pijača, in vsak razvajan žganopivc sam svoj morivc. Zdravniki vam bodo pričali, de je žganje prava človeška kuga, ktera se loti tistega kraja ljudi, kjer se žganje za navadno pijačo ima. Poslušajte popotnike, ki so po takih krajih hodili, kjer je žganopija doma; pravili vam bodo od strašnega števila zdivjanih ljudi, kojih nobena druga skerb ni, kakor posledni krajcar na žganju zapiti. Vi, preljubi Slovenci, še ne veste, hvala Bogu, kaj nesrečno žganje zna; zato rej vas je potreba pred toj nesrečojsvariti in prositi za sveto božjo voljo: Varujte se žganja in po nobeni ceni ne vadite se ga! Varovati se je lahko, odvaditi gorjé.

(Konec sledi).

Pravoznanske pisma.

8. pismo.

Da vse povémo, kar zadeva različne kazenske ravnave, o katerih smo dosedaj govorili, moramo omeniti še pripomočkov in pravil za dokaze ali spričbe, po katerih so se sodniki ravnali v razsojevanji gotovosti dopernešene reči in gotovosti krivde.

Že v 2. pismu smo rekli, da nekda v starodavnih časih so se razsodbe opirale na vse drugačne pravila, kakor dandanašnji, in da očišivna prisega, oginj in voda, dvoboj in silovito mučenje so bili pripomočki bili za zvedenje krivde ali nedolžnosti zatoženca.

Na njih mesto je stopilo detevno dokazno ali spričbino pravilo (positive Beweistheorie), po katerem je postava predpisala, kakošni imajo posamski dokazi biti, da sodniku mora kaznovano delo kot zares dopernešeno veljati in po tem krivičnega spoznanega kaznovati, brez ozira na to: ali je tudi sodnik v svoji vesti prepričan bil, da je res tako.

Pa tudi to dokazno ravnalo, po katerem so sodniki le rabotno orodje pravice bili in po katerem se za občinsko varnost ni bilo dostojno skerbalo, so vse omikane države že zdavnej opustile.

Drugači pa je kazenska pravda po nikavnem dokaznem pravilu (negative Beweistheorie), pri katerem postava le sploh nar važjši pripomočke in pogodbe za dokaze ali spričbe predpiše, brez katerih sodnik ne more nobenega za krivega spoznati.

Če ima sodnik dokazne pripomočke v rokah, mu je oblast dana zatoženca obsoditi, ako je tudi v svoji vesti njegove krivde prepričan, brez da pa bi ravno k temu prisiljen bil; sodnik ni tedaj po tem v svoji razsodbi tako zvezan, in nedolžen zatoženc je obvarovan, da ga kriva sodba ne zadene. V kazenskih zadevah zastran spričbe obstoječi dokazni pripomočki niso tedaj ukazi, po katerih se ima sodnik rabotno (mehanisch) ravnati, ampak oni so mu le vodila, po katerih dokaze pretresa in na ktere razsodbo opira.

Temu postavnemu dokaznemu pravilu nasproti pa stoji tista razsodba, po kateri ni sodnik na nobene postavne dokazne pravila vezan, ampak kjer on sodi le po svojem notranjem prepričanju in nikomur ni dolžan dokazati, zakaj je tako sodil in ne drugač. Akota način razsodbe ni izročen skušenim pravoznancom, se imenuje porotna sodba.

Glas o škodljivosti žganja.

(Konec.)

Ne recite: „Kaj pa je škofu za to mar, ako mi žganje pijemo; saj ga za svoje dnarje pijemo“. — Vi ne zapijete le svojega dnarja, marveč tudi premoženje svoje žene in svojih otrok, ter celo rodbino (familio) nesrečno storite. Vi ne zapravljate le svojiga zdravja in življenja, temveč tudi svoje poštenje in dobro vest, ter cele soseske nesrečne včinite. Vi zapravljate tudi svojo neumerjočo dušo, praznite nebesa in pekel polnite, zatirate dragi vinograd Kristusov, in ste krivi, de namesto žlahnega tersja poštenih božjih otrok le robidje požvinjenih pošast v njem raste; za sladko grozdje svetih čednost le strupne vinike grehov in hudobij rodi. To, preljubi, tudi vašega škofa in vse duhovne pastirje močno zadeva, ki bodo enkrat za vas na sodbi stali. Gorje nam, ako molčimo, kedar se sovražnik bliža. Sovražnik je nesrečno žganje, ki se hoče našega ljudstva lotiti. Povzdigati moramo kakor trobenta svoj glas, in oznanovati ljudstvu njegove pregrehe. Bog bode vaše duše iz naših rok terjal.

Sveta volja božja je, de Vi gospodarji svoji družini in delavcem žganja ne dajate, in jih ne razvadite, de se Vam v žganje ne zgubijo. Jim nimate dati vina, ne ola (pira), ne gruševca pri težkem delu, v živežu jim zboljšate, de bo mir, ljubo zdravje in sreča pri Vas ostala. Sovražnega žganja varujte med svoje ljudi, kakor nar veči nesreče!

Sveta volja božja je, de se med seboj posvarite, ako čutite, de se kdo v nesrečno žganje podaja. Vi njegovo dušo rešite; in to veliko velja! Le posvarite, prosite, naj nikar žganja sam ne pije, pa tudi drugim ne kupuje. Ne henjate, dokler žganopivca pravemu spovedniku v roke ne spravite; pa tudi molite in prosite Boga, naj mu da milost in pomoč ne kaple žganja okusiti. Obljuba, de se hoče po malem žganja odvaditi, je prazna in goljufna obljuba. Grehu in pa hudi navadi se mora človek na enkrat odsekati, alj pa nikolj.

Koliko veselja človek ima rešiti človeka iz smertne nevaršine ognja alj pa vode! Še večje veselje nam bodi rešiti pijanca časne in večne nesreče, dati zakonski ženi zopet moža, otrokam zopet skerbniža očeta. Pa ne pozabimo, de je veliko bolj lahko človeka pred žganjem zavarovati, kakor odvaditi.

Pravoznanske pisma.

9. in poslednje pismo.

Tako, mislim, sim spolnil svoj namen, ob kratkim razložiti Slovencom obravnavo kazenske pravde, kakor jo sedANJI čas terja in kakor jo najdemo po vsem omikanem svetu z nekolikšnimi različnostmi, katerim se avstrijsko cesarstvo gledé na dosihmal obstoječe ravnavo bliža. Kdor pristransko ne misli, je gotove nade navdan, da bo naša vlada na začetni poti previdnega napredka o kazenski ravnavi vedno naprej postopala in sčasoma pravila zatožbe, ustnosti in javnosti v polnem obsežku in z vsimi nasledki v veljavnost postavila.

Nam takošna ravnavo kazenske pravde, če je v rokah samostojnih in naravnost od deržave izvoljenih sodnikov, za nar bolj naravno tedaj za edino in gotovo pripomoč veljá, po kateri se pripravlja pot, pri nas sedaj overžene porotne sodbe sčasoma zopet vpejljati in jih stanovitno vstanoviti.

Kar pa zgodovino porotnih sodb vtiče, se nočemo sedaj v pravdo s tistim dopisnikom spuštati, ki je

unidan iz Gradca v „Augsburgarce“ pisal, da porote so prvotna naprava starih Nemcov, in da po očividnih skušnjah pretekliga časa so tudi le edini Nemci, na priliko Tiroljci, vgodni za porotne sodbe, ne pa Lahi, tudi Ogri ne, in Slovani ne, ravno tako tudi s Slovani namešane ljudstva ne (po njegovih mislih menda tudi Angleži in Francozi ne).

Kolikošno zgodovinsko vednost o porotah imenovani mož po taci besedah razodeva, vsak berž vé, kteremu je za staro zgodovino porotnih sodb lekolčikanj mar bilo; tedaj se nočemo ne zastran zgodovine, pa tudi ne zastran vgodnosti različnih ljudstev sedaj v pretres dopisnikovega mnenja spuštati, marveč mu pustimo — celo domišljevano čast in slavo, ne motivši ga v njegovih sladkih sanjah. Xp.

Slovanski popotnik.

* Vredništvo „šolskega prijatelja“ v Celovcu je v 14. čislu razglasilo sledeče povabilo, ktero tudi „Novice“ rade svojim bravcom naznanijo, ker jih zamorejo zagotoviti, da „šolski prijatelj“ lepo svojo nalogo spolnuje in v čisto slovenskem jeziku je učenik učiteljem in učencem. Glasí se pa omenjeno povabilo takole: „Med ljudmi je misel raztrošena, da je „šolski prijatelj“ zaspal. Temu ni taka. „Šolski prijatelj“ od novega leta sem lepo redno izhaja in bode tudi zanaprej izhajal. Da se pa še ni toljko naročnikov oglasilo, koljkor bi jih želeli in koljkor bi jih tudi po pravici pričakovati smeli, po naših mislih iz tega pride, da je naš časopis še premalo med Slovenci poznan. Zatega voljo sedaj, ko ravno novo četrť nastopimo, vse častite vredništva taci časopisov, katerim omika in prosveta Slovincov pri sercu leží in ktere so z nami edne tiste misli, da je Slovencom dobro uravnanih šol in lepo izobraženih učiteljev tako živo treba, kot ribi vode, lepo povabimo kratko oznaniti, da „šolski prijatelj“ živi in u Celovcu izhaja. Dosedajne naročnike pa serčno prosimo, „šolsk. prijat.“ posebno sosednim gg. duhovnikom in učiteljem pokazati, da naj sami berejo in se naj sami prepričajo, kakšen duh u njem veje. Mislimo, da se nam ni treba tega sramovati, kar je dosedaj od „šolsk. prijat.“ na svitlo prišlo. Viditi, da nas ljubi slovenski bratje — vsak po svojej moči in po svojem potu — podpirajo, bode nas na novič spodbadalo, bode naše serce razveselilo: veselo serce pa rado in tudi dobro dela“. Cena „šolsk. prijatla“, ki vsak torek na pol pôli izhaja, velja na leto po pošti 2 fl. 12 krajc.

Novičar iz slovanskih krajev.

Iz Gradca. Da bi se potrebi, želji in ravnopravnosti zadostilo, so prečastiti šolski svetovavec g. Hermann že lani vis. ministerstvu predlog za slovenskega učitelja na nižji rečni šoli, to je, v bivšima letoma štrtega razreda v Gradcu podali. Vis. ministerstvo je učenika dovolilo, pristavši, da se mu bode, ako skušnja potrebo tega poduka potrdi, pristojna nagrada ali plača odmerila.

Ker je ti sklep sred šolskega leta v Gradec prišel in se učencem oznanil, se nismo nadjali, de bi se njih veliko za slovenski poduk zglasilo — in glejte vendar se jih je dalo blizo 60 zapisati Slovincov in Nemcov, ki (skoro vsi) po 24 kr. sr. mesečne učnine učitelju plačujejo. Po pravici se tedaj smemo zanašati, da se jih bode o začetku drugega šolskega leta precej več v tej šoli za slovenščino potegnilo, in očitno je, da so nepristrani prečastiti g. svetovavec ne samo ravnopravnosti zadostili, temoč tudi potrebi in želji mnogih vstregli. Hvala, priserčna hvala Jim za njih blagi trud. Bog daj, da bi se Jim povsodi v naših zadevah tak